

Indlæg på temadagen "Brandsikkert hjem", torsdag den 20. november 2014, Slagelse

Brandbevægelsen har bedt mig om at samle op på dagen og kort redegøre for den røde tråd mellem den tekniske og den taktiske brandforebyggelse. At Beredskabsstyrelsen kommer på i netop denne sammenhæng skyldes nok, at kernen for mig selv og mine kollegers daglige arbejde i Center for Forebyggelse, ofte netop består i at skabe koblingen mellem den tekniske og den taktiske brandforebyggelse. Vi er mange, som har opdaget, at det er nemmere i teorien end i praksis. Og sådan er det jo nok med det meste.

Denne dag har haft to temaer - *kommunikation* og *alarmering* ved brand. Ved nærmere eftertanke, og ved en gennemgang af deltagerlisten til temadagen i dag, havde det måske været mere meningsfuldt med en overskrift til mit indlæg i stil med "Samarbejdet mellem de varme og de kolde hænder" da jeg vil mene, at det er hovedpointen efter denne dag.

- Af samme grund vil jeg faktisk tillade mig kun at komme ganske lidt ind på den egentlige røde tråd mellem teknisk og taktisk brandforebyggelse. Det kommer jeg tilbage til.

BrandBevægelsen er et netværkssamarbejde mellem private og offentlige organisationer, som arbejder for at reducere antallet af omkomne og kvæstede ved brande, og ligeledes reducere samfundets materielle tab i forbindelse med brande. Netværket arbejder for øget privat og offentlig vidensudveksling og videnssamarbejde.

- Temadagen i dag har - som jeg ser det - i høj grad understøttet BrandBevægelsens formål. Tak til arrangørerne for planlægningen og gennemførelsen. Og tak til indlægsholderne for de interessante bidrag.

Indledning

Først vil jeg gerne knytte et par bemærkninger til temadagens primære målgruppe - altså "**udsatte personer**":

- Uden at være helt sikker, vil jeg vove at påstå, at jeg som enkeltindivid er ret nem at påvirke til fx at sætte et større antal røgalarmer op derhjemme, hvor vi bor 2 voksne og 3 børn. Uden de helt store påvirkningsmanøvrer har jeg også indset, at det er fornuftigt at have et brandtæppe klar, jeg har anskaffet mig en pulverslukker og har desuden to brandstiger liggende på 1. etage, klar til en evt. evakuering. Jeg er måske en anelse farvet i kraft af mit arbejde. Ingen tvivl om det, men jeg vil tro, at vi er mange, som har indrettet os nogenlunde som jeg.

Det er imidlertid nogle helt andre forhold, der gør sig gældende hos visse andre grupper af ældre, andre svage og socialt udsatte personer.

- Mange af os kender formentlig til personer, som er demente, som er alkoholikere, eller som stort set ikke kan bevæge sig, men ligger i sofaen eller i sengen og måske ryger dagen væk.
- Disse personer afviser ofte indblanding i deres liv. De er ofte lidt stædige – og måske med god grund: For de har jo selv styret deres liv i mange år og vil ikke i en moden alder mødes af en bedreviddende holdning.

- Bl.a. af den grund, er denne gruppe personer yderst svære at nå gennem almindelige informations- og kampagneaktiviteter på gængse medieplatforme.
- Vores erfaringer viser os, at der skal andre midler og metoder i brug for at nå ældre og andre udsatte grupper.
- Det var også vores udgangspunkt da vi introducerede Brandsikker Bolig.
- Ikke langt inde i konceptudviklingen af Brandsikker Bolig, erkendte vi, at omdrejningspunktet for projektets succes måtte være, at vi skulle involvere flere kommunale instanser i at *samarbejde* omkring disse nålestiksindsatser. Det skal ikke være nogen hemmelighed, at vi, altså Beredskabsstyrelsen, i mange år især har haft fokus på samarbejdet med de kommunale redningsberedskaber i forhold til taktisk brandforebyggelse.

Og det er min hovedpointe i dag: **At de varme og kolde hænder skal mødes:**

- Der udføres rigtig mange fornuftige brandforebyggende tiltag rundt i landet, men indtrykket er at samarbejdet ikke er formaliseret og bæres især af ildsjæle.
- At nå udsatte ældre forudsætter et godt samarbejde mellem fx den **kommunale hjemmepleje, boligforeningerne** og **det kommunale brandvæsen**.
- Det er hjemmeplejen, besøgsvennen, den sociale vicevært eller ejendomsfunktionæren, der bedst ved, hvor skoen trykker, altså, hvor brandsikkerheden halter, netop fordi disse personer allerede jævnligt kommer indenfor i hjemmene. Det gør brandvæsenet som regel ikke (før det er for sent) – og slet ikke Beredskabsstyrelsen.

- Det er lige præcis derfor, at konceptet for Brandsikker Bolig også indebærer en screeningsliste til hjemmeplejen, så hjemmehjælperen eller sygeplejersken kan hjælpe os med at udpege de borgere, der skønnes at have mest brug for et brandforebyggende hjemmebesøg. Vi overvejer pt. at udarbejde et lign. skema til andre relevante omsorgspersoner, som er i kontakt med de udsatte borgere.
- På den måde vil vi mene, at de varme og de kolde hænder går hånd i hånd, hvilket er en forudsætning for, at brandforebyggende initiativer kan medføre positive resultater.
- Og jeg vil personligt gerne love, at vi vil dele resultaterne fra fx Brandsikker Bolig med jer – om ikke andet så for at motivere det gode samarbejde.
- Set i denne sammenhæng finder jeg det meget relevant at inddrage en helt frisk undersøgelse fra Beredskabsstyrelsens søsterorganisation i Norge, som hedder Direktoratet for Samfundssikkerhed og Beredskab. De er kommet frem til, at 80% af de personer, som omkom i brand i 2013 tilhører risikogrupperne. Og en stor del af disse personer modtog en eller anden form kommunal omsorgstjeneste.
- Dette billede minder meget om den tendens, som tegner sig i Danmark.
- Undersøgelsens konklusion peger derfor på, at der bør etableres et tættere og mere *formelt samarbejde* især mellem de kommunale tjenesteydere, som i forvejen er i kontakt med de udsatte grupper.
- Således sikres rutiner, ansvarsplacering, kontinuitet og bedre ressourceudnyttelse.

- Som vi har set i dag, er der allerede nogle kommuner, som arbejder ud fra den tankegang herhjemme. Og det er vi mange, som glæder os over, og Beredskabsstyrelsen vil, i det omfang det er muligt, gerne bidrage til at ringene spredes i vandet.

Vi må jo nok erkende, at den målgruppe, som vi taler om i dag ikke tænker forebyggelse af brand som en egentlig risikofaktor i dagligdagen. Forebyggelse af brand står ikke ligeså højt på prioriteringslisten som fx påpasselighed i trafikken, sund livsstil eller fokus på miljøet. Vi må nok erkende, at denne konstatering ikke kun gælder for udsatte ældre, men for befolkningen i al almindelighed: Og hvorfor mon?

- Jo, fordi vores hjem er jo - pr. definition – vores sikre opholdssted, og der sker der jo ikke noget.
- De fleste af os er nok vokset op med en tro på, at vi kan føle os trygge i vores eget hjem. Men den faktiske sikkerhed er ikke nødvendigvis så god, som vi tror, hvilket kan være et budskab i sig selv.
- Vi bliver – nok særligt med alderen - lidt *hjemmeblinde*; vi tror at alt er godt, men faktisk kan det være lidt skidt. Og så, som sagt bliver vi med alderen også mindre påvirkelige af gode råd – "vi ved nok godt selv, hvordan det skal være".
- Dette "erkendelsesproblem" skal vi være opmærksomme på generelt i forbindelse med vores forebyggelsesinitiativer på brandområdet.

For at runde denne del af mit indlæg af, vil jeg blot konstatere, at det har været yderst relevant i dag at sætte fokus på, hvordan vi skaber en relation til udsatte ældre. Vi har nok ikke kortlagt samtlige udfordringer i fht. målgruppen, men i hvert fald nogle af dem.

Lige et par ord om koblingen mellem den tekniske og taktiske forebyggelse.

Hvad ligger der egentlig i begreberne "**teknisk brandforebyggelse**" - og "**taktisk brandforebyggelse**"? Jo mere jeg tænker over disse to begreber, desto vanskeligere er det at holde dem klart adskilt. Det skyldes nok, at teknisk brandforebyggelse i dag i langt videre udstrækning end tidligere bygger på "aktive" brandsikringstiltag, som ikke bare passer sig selv som en god gammel, "passiv" brandmur mellem to huse, som er bygget for tæt på hinanden.

Når ting ikke bare passer sig selv, kræves menneskelig handling og god adfærd. Det er der ikke noget nyt i:

- En tagrende skal jo fx også regelmæssigt tømmes for blade. -De brandtekniske systemer vi omgiver os med, bliver også mere og mere komplekse og systemer kobles i stigende grad sammen. Og man hører også ofte, at de brandtekniske systemer opfattes som "brandvæsenets ansvar" – og ikke den pågældende ejers eller brugers ansvar: Ja, der er nok ikke noget nyt i, at rolle- og ansvarsfordeling giver problemer – hvad enten det er i regi af arbejdslivet eller privatlivet 😊

Politisk

Der er penge at spare ved at undgå brande og andre ulykker. Men frem for alt kan store menneskelige omkostninger og smerte undgås ved god brandforebyggelse.

Vi er mange her, som med god grund, interesserer sig for at forebygge brand. Vi, der arbejder med området dagligt, glæder os over, at der også politisk er fokus på det brandforebyggende område.

- Det seneste politiske tiltrådte dokument er kommissoriet for Redningsberedskabets Strukturudvalg. Kommissoriet nævner, at en konkret model for en grundlæggende strukturændring af det samlede beredskab skal vurderes i forhold til en række kriterier, der er centrale i forhold til at etablere et effektivt og robust beredskab. Jeg skal her kort fremhæve, at det fremgår, at "det også fremadrettet (vil) være nødvendigt, at der er et entydigt myndighedsansvar for redningsberedskabets forebyggende og planlæggende opgaver...", og at "redningsberedskabets brandforebyggende aktiviteter er vigtige og skal have et fortsat stærkt fokus."
- Overvejelser om forstærket fokus på forebyggelse kan f.eks. omfatte en beskrivelse af de udfordringer, som samfundsudviklingen medfører på forebyggelses- og beredskabsområdet, afdække eksisterende initiativer på området og indeholde forslag til initiativer, der kan styrke forebyggelsesområdet bredt set.
- Fokus for forebyggelsesaktiviteterne bør være det opgavesæt, som er omfattet af beredskabsloven. Brand er i denne sammenhæng centralt, men andre ulykkesformer - f.eks. skybrud og over-

svømmelser kan komme på tale. Men forebyggelse af dårlig levevis, kriminalitet, færdsel i trafikken osv. er ikke i fokus.

- Til gengæld vil mange af de fokuspunkter, vi har hørt i dag, blive en naturlig del af de kommende overvejelser. Vi ser klart et behov for et **samarbejde mellem borgerne, myndighederne og en række private og frivillige organisationer.**
- At et samarbejde mellem disse aktører er essentielt i fht. brandforebyggelse, er også blevet tydeliggjort ved temadagen i dag.

Data

Der er afslutningsvis en ting, som vi ikke har hørt så meget om - det lå nok heller ikke i kortene - nemlig data. Når jeg gerne vil knytte en kommentar til behovet for at registre data, er det fordi det er et centralt element i forebyggelsesanstrengelserne:

- For at gøre os kvalificerede overvejelser om nye forebyggelsesinitiativer, er vi nødt til at have mere kendskab til, hvad der sker og frem for alt hvorfor.
- Det er jo godt, at vi allerede ved en hel del om de personer, som typisk omkommer eller kommer alvorligt til skade i brand. Vi kender altså de mest overordnede faktorer i forbindelse med branden.
- Men til gengæld mangler vi viden om de bagvedliggende årsager til branden: altså, hvorfor sker ulykken overhovedet?
- Meget ofte kender vi ikke til de konkrete omstændigheder før branden overhovedet opstod: Var der tekniske forhold, som ikke var i orden i boligen? Var personen påvirket af medicin eller alkohol? Var personen påvirket af en pludselig sindstilstand? Havde personen selv forsøgt at slukke branden? –Eller mere kon-

kret: Var der røgalarm i boligen, var røgalarmen defekt? - selv den information kender vi ikke altid.

- Overordnet set kan brandulykken altså skyldes de *tekniske forhold*, som brandofferet bor i, eller *brandofferets adfærd* eller det *miljø*, som brandofferet færdes i - samt naturligvis en *kombination* af disse tre parametre.
- Grundliggende er det altså essentielt for os at have et solidt vidensgrundlag før vi kan iværksætte fornuftige initiativer til at forebygge brande. Ellers skyder vi i blinde. Og ikke nok med det, vi kan måske - ud over at spilde tid og penge – også komme til at ramme forkert; altså tro, at vi forebygger, men faktisk skaber nye problemer.
- Set i netop det lys, er det også helt afgørende med data for at blive klogere på, hvilke adfærdsændrende initiativer, der virker og hvilke der ikke virker afhængig af målgruppe og budskab. Selvom det naturligvis er forhold, som ændrer sig i takt med tiden.
- En forudsætning er naturligvis, at der er vilje til at handle på de data, vi i givet fald vil få - ellers er det naturligvis bare spildte kræfter og penge.

Effekten af forebyggelse er jo også et centralt emne i det Ph.d-projekt, som indgår i den nuværende politiske aftale om redningsberedskabet. Vi har i Beredskabsstyrelsen forberedt et projekt sammen med RUC, som netop har fokus på de opmærksomhedspunkter, som vi har berørt i dag. I projektet lægges der vægt på, at resultaterne blot fremlægges i endnu en rapport. Nej, resultaterne skal være handlingsanvisende, formidles bredt og kunne anvendes konkret.

Afrunding

Afslutningsvis vil jeg på Beredskabsstyrelsens vegne takke for en spædende og udbytterig dag med gode og visionære indlæg, flot fremmøde og gode drøftelser. Det er mit håb, at I alle vil bakke op om arbejdet med fortsat fokus på brandforebyggelse.